

L'ALGUER

PERIÒDIC DE CULTURA I INFORMACIÓ - ANY XXV - N. 140 - GENER - FEBRER 2012 - PREU € 2,50

E S T U D I

EL SENYAL DEL JUDICI
L'ALGUER I EL CANT DE LA SIBIL·LA

de Antoni Nughes

ANDREAS BACCALAR DECANUS E CALARIT. ELET.
EPS. ALGAR. A. 1578. TRANS. AD SEDE. TURR. A. 1604

De la musica de la Iglia

26. Perque diguna raso uol, que en la Iglia se tracte coses humanes
y uanes en de mes a mesela de les offeies diuinals de amiruant
digan. Tenen de cobles se canten en la Iglia sens alguns spiri-
tuals, que se acostumen cantar en les matines del nadal.

I N F O R M A C I O N S I N O T Í C I E S

ACABADA LA RESTAURACIÓ DEL RELLOTGE DEL CAMPANIL DE SANTA MARIA

És acabada la restauració del rellotge del campanil de la catedral de Santa Maria. Dimarts 28 de febrer reprendrà a marcar les hores amb el so de les campanes. Lo rellotge, ferm de 30 anys, serà visible de tota la ciutat, i també de nit serà il·luminat. La restauració del rellotge de la catedral feva part de un projecte més gran que comprenia la restauració de les campanes que, també elles mudes de molts anys, han reprès a sonar de calqui mes. Tot lo projecte és estat finançat de la Diòcesi de L'Alguer-Bosa, mentre el finançament per la restauració del rellotge és estat fet de algunes associacions alguereses: la Fidapa, Lyons Club, Rotary Club, i Panathlon Club. Per recuperar la moneda han organitzat una loteria amb quadros oferts de pintors de l'Alguer quals Carta, Demartis, Frank; Mannazzu, Masu, Nieddu, Pulli, Pali-mode.

PUBLICAT EN CATALUNYA LO CD "LO PAÍS MEU"

És estat publicat a Catalunya el CD "Lo País Meu (Cançons de l'Alguer: 50 anys)" edició digital dels discos que eren estats enregistrats a Barcelona del Grup Coral de l'Agrupació Catalana de Itàlia en els anys '62 i '63, amb les veus de Sandra Avagnina, Rita Cao, Luciana Sari i Pasqual Gallo. Lo grup coral era format de Bastianino Caneo, Antoni Cao, Pasqual Cao, Francesco Chessa i Mario Sari. Completa lo cd la veu solista de Luciana Sari. Lo cd pren lo títol de la cançó més important del musicista alguerès Antoni Cao, al qual recentment la ciutat de l'Alguer ha intituat una plaça. Del mateix autor se poden escoltar també altres cançons famoses com "Lluna

En última pàgina particular de segell de notaris de l'Arxiu Diocesà de l'Alguer.

plena", "Collidora d'oliva", "Cant de primavera", "Pescador de bogamarí", i "Bella Alguer". Són estades compostes de Pasqual Gallo: "La verema" i "Rosa ardenta", altre títol contengut en el cd és "Tardeta de Abril" del cèlebre poeta alguerès Rafale Sari, cantada de la sua neboda Luciana Sari amb la música de Isabel Montanari.

Com ha escrit lo cantant alguerès Claudio Gabriel Sanna en un dels textos interessants que acompanyen lo cd: "Són cançons d'autor, cantades amb veus clares i apassionades, musicalment organitzades amb guiterres i instruments electròniques, en un estil típic de la música italiana de aquell temps, que avui mos pot parèixer estrany o almanco insòlit per una música popular. Cançons que, en el temps relativament curt de 50 anys, són part integrant de la tradició popular i del repertori actual, meu i dels altres cantants algueresos". Lo disc és en venda a l'Alguer i a Catalunya i se pot comprar també en internet.

UNA PLAÇA DEDICADA A ANTONI CAO

Dimecres 25 de gener, a les h.11.00, lo municipi de l'Alguer ha intituat una plaça a Antoni Cao. La plaça se troba al carrer Eduard Toda, a costat del convent dels Pares Passionistes, en lapart alta del carrer Kennedy. Antoni Cao (L'Alguer, 15-12-1921 - Càller 23-8-2004) és estat un protagonista de la cultura algueresa i entre los més importants autors de la cançó popular algueresa. Entre les sues obres recordem "Lo País Meu", una de les cançons més belles i més apassionades de la tradició algueresa. En els anys seixanta dirigeix lo grup "Agrupació Catalana d'Itàlia" i després la coral "Gruppo Canoro Folkloristico Algherese". És estat convidat a importants manifestacions oficials en Catalunya on, en el 1963, per Edigsa, ha gravat al-tres sues cançons quals: Bella Alguer, Vida del mariner de l'Alguer,

Collidora de oliva, Pescador de bogamarí, Lluna plena, Nadal. Ha presenciat a la manifestació l'ing. Michele Casula, comissari extraordinari del municipi de l'Alguer.

CURSOS DE ALGUERÉS ALS JUGADORS DE RUGBY DE L'ALGUER

Són començats lo cursos de alguerés pels jugadors de rugby de l'Alguer Amatori. L'iniciativa naix de una demana dels mateixos jugadors que durant los entrenaments de la segona equipe, que juga en lo campionat de sèrie C de Sardenya, venen instruïts en alguerés de l'entrenador Luca Nurra.

Aprendre la llengua catalana és útil per comunicar amb los jugadors catalans durant les partides de la "Copa Quatre Barres", competició a qual participen clubs de diverses ciutats catalanes.

Lo curs, tengut de un professor de català en la sua variant algueresa, està tenint un èxit extraordinari; lo número dels participants creix cada lliçó, i a part los jugadors de la segona equipe, se són adjuntats també alguns jugadors de la primera equipe.

La publicació dels articles no significa que direcció i redacció concordin amb les opinions dels autors.

L' AIGUER

Periòdic de cultura i informació
Autorització del Tribunal de Sàsser n. 219 del 2/7/1988

Any XXV - n. 140
Gener-Febrer 2012

Director: Vito Loy
Redacció i Administració: Carrer La Màrmora 62
Tel. 079.975.112 - 07041 L'ALGUER

Edicions del Sol: Gràfiques Peana - L'Alguer

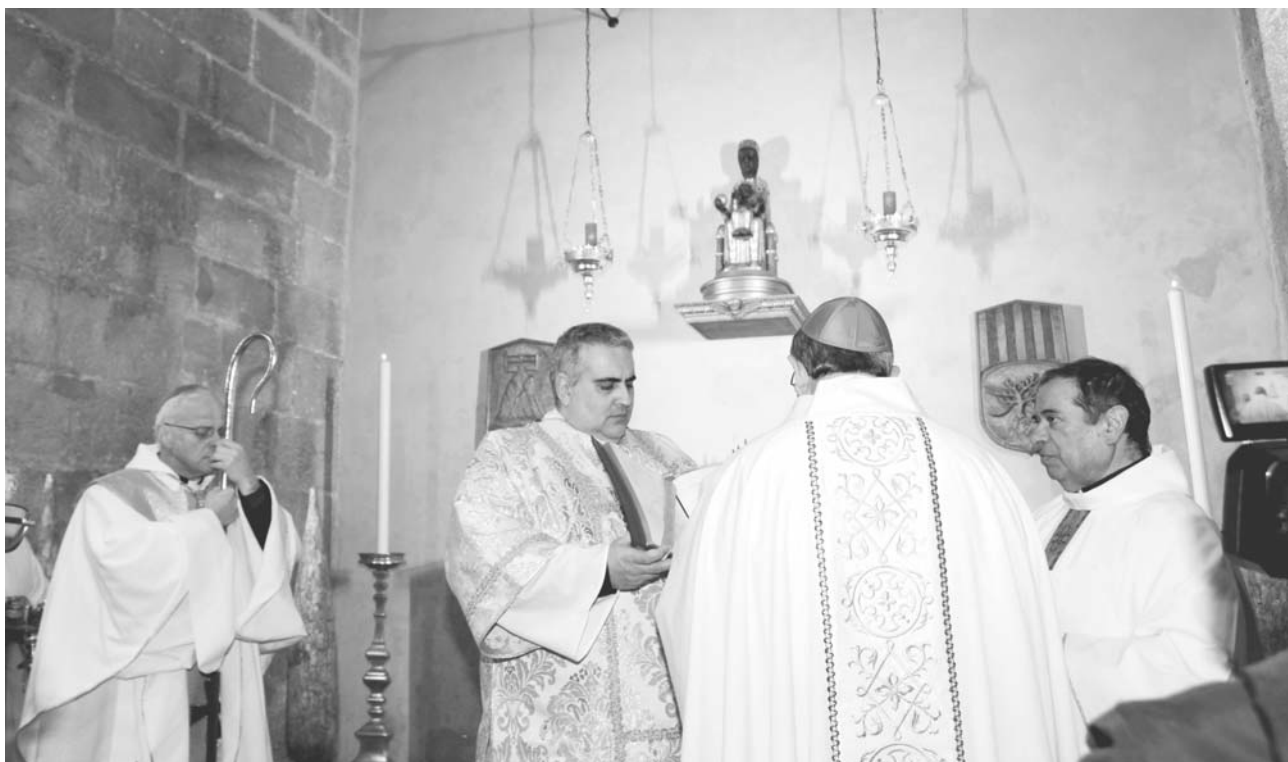
Cap de redacció: Antoni NUGHES

Comitat de redacció:
Joan IBBA, Salvatore IZZA, Vito LOI, Joan OLIVA,
Mariantonietta PEANA, Carlo SECHI,
Josep SOTGIU, Antoni TORRE.

A aqueix número han col·laborat:
Miquel Fort.

Abonament per 6 números:
€ 15,00; amb expedició € 25,00;
sostenidor € 40,00

DEDICACIÓ A L'ALGUER DE LA CAPELLA DE LA MARE DE DÉU DE MONTSERRAT

El Pare Abat Josep M. Soler beneeix la nova capella

Dijous 9 de febrer 2012, a les h. 17.30, a la Catedral de S. Maria a l'Alguer, celebració solemne per la dedicació de la nova capella a la Mare de Déu de Montserrat.

Una funció, sota molts aspectes, extraordinària i inusual.

Inusual perquè el moment culminant i més solemne de tota la cerimònia és estada la dedicació de una capella, cosa que és absolutament insòlita en una catedral on les coses, més que en altres iglésies, són de una certa manera fixes i justament immutades, perquè expressió i síntesi de la fe i de la devoció que una comunitat viu i actualitza en el curs de sèculs, i que, cada generació, con un tresor, recivi en hereditat de les precedents i transmet a la generació següent. I és estada segurament una funció extraordinària perquè ha lligat amb l'actualitat moments gloriosos de la història religiosa de la nostra comunitat i, de fet, ha recuperat en forma oficial una devoció que era estada vivíssima per sèculs i l'ha reinserida així en el nostre patrimoni devocional.

A la solemne concelebració, a la qual eren presents numerosos capellans i que és estada presidida de Monsenyor Mauro Maria Morfino, Bisbe de l'Alguer-Bosa, ha participat també Dom Josep Maria Soler, Abat de l'Abadia de Montserrat, vengut expressament a representar, per l'ocasió, l'abadia montserratina, on princesa absoluta i centre de la devoció popular és la Mare de Déu de Montserrat, patrona de Catalunya, també coneixuda i afectuosament anomenada "la Moreneta" o, en italià, "la Madonna nera".

Han acompanyat la funció religiosa la coral de "L'Escola de alguerés P. Scanu", director Ciro Fadda, que de més de trenta anys acompanya a Sant Francesc cada diumenge la missa en alguerés, i la coral juvenil de l'Institut Musical "G. Verdi", dirigida de Lucia Priami.

La "Moreneta" era arribada a l'Alguer quan els catalans, al sècul XIV, havien conquistat la Sardenya i se l'havien portada, segurament amb imatges, però

sobretot a dins del cor, així com fa qui deixa la pàtria i se'n porta les tradicions i les devocions, perquè siguin ànima viva de la pròpia identitat i ajut preciós per se sentir, allí on va, un poc com a casa.

Encara avui trobem numerosas testimoniances de com fossi radicada i forta la devoció a la Mare de Déu de Montserrat en tota Sardenya: capelles un poc a tot arreu i també numerosas iglésies.

Altre senyal de una devoció, forta i ben radicada a nivell popular, són també els "gosos" o "gojos" (goigs), de Nostra Senora de Monserratu en llengua sarda, sigui en la varietat campidanesa que en aquella logudoresa.¹

Moltes dones tenen a Sardenya, sobret al sud de l'illa, el nom, italianitzat, de Monserrata, així com al sud hi ha un país, Monserrato, que compta més de 20.000 habitants.

Quan els catalans deixen Sardenya, a l'Alguer resta viva la llengua, moltes tradicions populars i, també si atenuada, la

La llàntia de l'Alguer a Montserrat

que sovint obrin els actes notariais: En nom de la Santíssima Trinitat i de la Mare de Déu de Montserrat..”

En època moderna els lligams entre l'Alguer i Montserrat reprenen visibilitat i oficialitat al 1958 quan Pasqual Scanu, a cap de una delegació, porta a Montserrat i ofereix a nom de la ciutat i posant-la a les mans de l'Abat Aureli M. Escarré, una llàntia de plata que representi l'Alguer en la basílica, juntament amb aquelles ofertes de altres ciutats catalanes. L'acte de donació ve acompanyat de aquesta invocació:

*... Als Teus peus sagrats,
el poble devotíssim de Barceloneta
deposa amb confiança de fill
un homenatge perpetu.
Desitgem que aquesta submissió a Vós,
Verge de Montserrat,
sigui continuada, i,
com a penyora de la nostra devoció,
Vos oferim aquesta llàntia,
perquè la seva flama permanent
sigui una demostració
de la nostra fidelitat.*

Era aquell, evidentment, un senyal i un estímul pels algueresos a reprendre un camí que el temps havia atenuat i a tornar a donar vitalitat a un sentiment religiós que en la nostra comunitat era estat part important del patrimoni devocional de moltes generacions.

La presència i la devoció a la Mare de Déu de Montserrat, torna a ésser viva també a l'Alguer quan, a l'agost del 1960, una imatge de la *Moreneta*, do de la comunitat monàstica montserratina, portada en processó i

devoció a la Mare de Déu de Montserrat, com testimonien les capelles que hi trobem encara

per tant temps un poc en totes les iglésies del centre històric, antigues invocacions i les fórmules

Paolo Delrio

SANT RAMON

Mestre de llenya

Mobles entallats en estil sard - Mobles rústics

C. Mazzini, 107 - Tel. (079) 95.30.20 - 07041 L'ALGUER

acompanyada de aquell grup de catalans que havien donat vida al famós viatge del Retrobament, que ha signat la represa quasi oficial de les relacions de l'Alguer amb les altres terres de llengua catalana, entra solemnement en la catedral de Santa Maria, plena de fidels, on l'aculli oficialment el bisbe Mon. Adolfo Ciuchini.

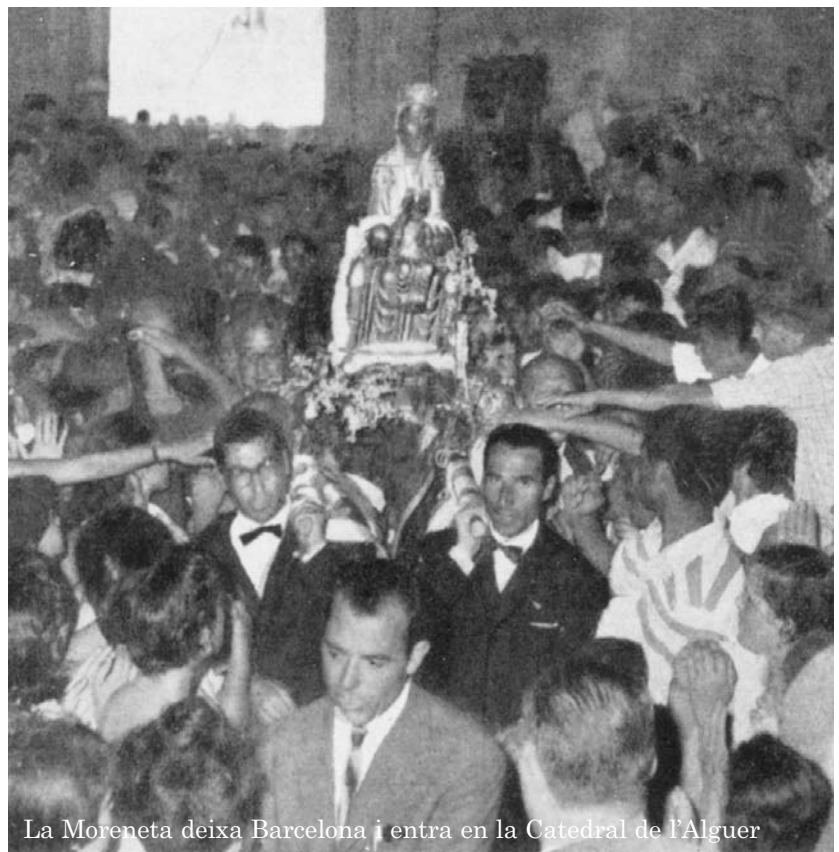
Per més de 50 anys la imatge de la Moreneta era estada col·locada "provisòriament" i exposada a la veneració dels algueresos en la capella de Nostra Senyora de les Set Dolors a l'esquerra de la capella de l'Anunciada.

La restauració de l'antic retaule de Les set Dolors ha portat a la necessitat de trobar i donar una seu definitiva, i amb la major solemnitat possible, a la imatge de la Mare de Déu de Montserrat. De posar en marxa les iniciatives per fer possible la concreta realització de aquest projecte se n'han fet càrrec l'Escola de alguerés "Pasqual Scanu" i l'Obra Cultural que, de 25 anys, compleixen al deure de fer present i viva l'Alguer a Montserrat enviant l'oli per la sua llàntia.

Triar la nova seu en la catedral de l'Alguer és estada quasi una formalitat: a tots és semblat que la solució ideal fossi una de les capelles gòtiques de la part més antiga de Santa Maria, recentment restaurades.

Amb un projecte de l'arquitecte Daniele Cureda, la capella ha acollit la imatge de la Mare de Déu, col·locada sobre un pedestal fixat a la paret, damunt de un altar en llenya realitzat de l'artesà Paul Delrio.

L'altar té al davant un preciós

La Moreneta deixa Barcelona i entra en la Catedral de l'Alguer

La casa mia
sés tu

Carrer Giovanni XXIII, 47 - L'ALGUER - Tel. 079.978782 - Fax. 079.9734034
www.ferroniarredamenti.com - info@ferroniarredamenti.com

La nova Capella i els escuts de Montserrat i de la ciutat de l'Alguer

frontal del s. XVIII en seda i brodat en fil d'or i plata, recentment recuperat i restaurat de l'Ofici Diocesà dels Béns Culturals. Al costat de l'estàtua de la "Mo-

reneta" són estades posades dues llànties votives, una oferta de la comunitat monàstic de Montserrat i l'altre donada de l'"Escola de alguerés P. Scanu" i de l'Obra Cultural de l'Alguer. Una mica més en baix són estats col·locats dos escuts en llenya que reproduïxen les ensenyes de l'abadia de Montserrat i de la ciutat de l'Alguer, obres realitzades a entall de Antoni Urtis.

Per la inauguració de la nova capella és estat convidat l'Abat de Montserrat Josep M. Soler que, com tots s'auguraven i esperaven, ha acceptat el convit.

Així el 9 de febrer a la tarda festa solemne a la catedral de Santa Maria, davant de una multitud de fidels que ningú esperava tan numerosos.

A fi de la missa el Pare Abat, amb paraules tocants, ha presentat els significats religiosos, humans i culturals de la devoció a la Mare

de Déu de Montserrat que, de sempre, és estada un punt de referiment per tots els catalans, i ha volgut remarcar la importància, també per l'Abadia i per la comunitat monàstica que ell representava, que l'Alguer, li hagi volgut donar una seu en la sua catedral. Finalment el mateix Pare Abat ha inaugurat la nova capella amb la visible emoció de tots els fidels, que s'és feta més intensa i ha tocat l'àpex quan a conclusió de la cerimònia tots han pogut cantar el Virolai, entonat de la Coral de l'Institut Musical "Giuseppe Verdi".

Antoni Nughes

1. G: DORE, *Gosos et ternuras*, I, Nuoro 1983, p. 182; II, Nuoro, 1986, pp. 374-375; A. NUGHES, *N. Senyora de Montserrat a Sardenya. Dos "gosos" en llengua sarda*, en "L'Alguer", a. VI, n. 28,

OBRA CULTURAL

Del 1985

Carrer ARDUINO, 44-46
Tel. 079.977.228
07041 L'ALGUER

info@obracultural.cat
www.obracultural.cat

HOTEL L'ALGUER

L'Hotel on els algueresos se troben de casa a Barcelona

Habitacions amb aire condicionat, telèfon directe, ràdio i televisió
Bar i sala de reunions. Parquing i metropolitana al costat de l'Hotel
A un pas del Camp Nou La Fira de Barcelona a pocs minuts

Passatge Pere Rodríguez, 20 (Les Corts)
Tel. 0034-93 334 60 50 - Fax 0034-93 333 83 65
08028 BARCELONA

www.hotelalguer.com - info@hotelalguer.com

E S T U D I

EL SENYAL DEL JUDICI L'ALGUER I EL CANT DE LA SIBIL·LA

de Antoni Nughes

A un any de la proclamació de part de la UNESCO del Cant de la Sibil·la com patrimoni immaterial de la Humanitat, volem celebrar aquest adveniment, objectivament de gran relleu i absolutament exaltant per l'Alguer, amb un estudi que analitzi i presenti el aspectes fonamentals de aquest petit i gran tresor del nostre patrimoni cultural i de la nostra tradició religiosa.

Hi ha un proverbi a l'Alguer, com un poc a tot arreu, que diu que "Jesucrist no paga solament el dissabte", com a diure que se té de tenir confiança en la justícia de Déu i, més en general, que per la veritat, totes les veritats,

per quant desconegudes o fins i tot contrastades, a la fi arriba el dia que s'imposen i, a voltes, se transformen en fets emblemàtics.

Tots s'auguren que per la justícia divina, així com per les coses humanes, la distància entre el dissabte i "la paga" no sigui excessiva, però a voltes els temps i els ritmes de la història són talment llargs que pareix que la paga no arribi mai i el cercul no se tanqui més.

Tot donava a creure que aquest fossi el destí del Cant de la Sibil·la, un cant i una representació paralitúrgica que en totes les terres i les comunitats de cultura i de llengua catalana havia caracteritzat i solemnit-

zat, a partir de l'edat mitjana, la fascinosa liturgia de la missa del gall la nit de Nadal, i que després del Concili de Trent era estat absurdament prohibit.

En efecte són tenguts de passar quasi cinc sèculs, perquè de una quasi excomunicació s'arribessi a la proclamació més solemne del sou valor, de la sua ortodoxia i de la legitimitat a fer part del patrimoni paralitúrgic de les comunitats de llengua catalana.

Aquesta legitimitat arriba de part de una institució internacional, no religiosa i de enorme prestigi com l'UNESCO que, en la sessió del 16 de novembre del 2010, declara solemnement el *Cant de la Sibil·la* "patrimoni

Senyal del Judici

o Cant de la Sibil·la

*Al jorn del judici
parrà qui avrà fet servici.*

1. <i>Un Rey vindrà perpetual vestit de nostra carn mortal del Cel vindrà tot certament per fer del setgle giugiamt.</i> 2. <i>Ans quel Judici no serà un gran seña sa monstrarà lo sol perdrà la resplandor la terra tremirà de por.</i> 3. <i>Après se badarà molt fort amostrant-se de gran conort amostrar se an ab bris y trons les infernals confusions.</i> 4. <i>Del Çel gran foc devallarà com a soffre molt podirà la terra cremarà ab furor la gent avrà molt gran terror.</i> 5. <i>Après serà un fort seña d'un terratremol general les pedres per mig se rombran y les montañes se fendran.</i> 6. <i>Llavors ningú tindrà talent de or, riqueses, ni argent esperant tots quina serà la sentència ques darà.</i>	7. <i>De morir seran tots son talents scrafirlos an totes les dens no y avrà home que no plor tot lo món serà en tristor.</i> 8. <i>Los puits y plans seran iguals allí seran los bons y mals Reis, Duchs, Comptes y Barons que de lus fets retran rahons.</i> 9. <i>Après vindrà terriblement lo fill de Déu omnipotent qui morts y vius judicarà qui bé avrà fet allís parrà.</i> 10. <i>Los infans qui nats no seran dintre ses mares cridaràn diran tots plorosament ajudaus Déu omnipotent.</i> 11. <i>Mare de Déu pregau per nos pues seu Mare dels peccadors que bona sentència hajam y Paradís posseham.</i> 12. <i>Vosaltres tots qui estau devotament a Déu pregau de cor ab de gran devoció que us porte a salvació. Amen.</i>

El text de l'arxiu capitular de la Catedral de l'Alguer

immaterial de la humanitat".
Era la felicitat conclusió de un camí començat a l'abril del 2009 amb la proposta presentada oficialment de part de Joan Font, Conseller de Cultura i Patrimoni, a nom del Consell Insular Balear i amb el suport de tota l'iglésia mallorquina. La diòcesi de Mallorca, el dia mateix de la declaració de l'UNESCO, manifestava públicament la pròpia "satisfacció pel reconeixement a un element de la litúrgia cristiana nadalenca ben arrelada a Mallorca. L'Església de Mallorca, que des d'antic ha fet de l'expressió espectacular un

dels seus instruments més eficaços d'evangelització, se sent orgullosa de ser la dipositària ancestral d'aquest drama litúrgic d'alt contingut artístic i cultural, però sobretot religiós, tot valorant la força expressiva, el contingut religiós, el valor emblemàtic cultural i l'expectació i emoció que provoca en els feels que participen de la celebració del misteri de la Sagrada Litúrgia."

La notícia de la declaració de l'UNESCO fa immediatament el giro del món i arriba naturalment també a l'Alguer, on a la

sorpresa sigui l'entusiasme.

També l'iglésia algueresa, en aquell moment sense bisbe, manifesta, a través de l'Administrador Diocesà, Don Pasqualino Ricciu, la sua satisfacció:

La Chiesa algherese, facendosi anche interprete dei sentimenti della comunità dei credenti di Alghero, manifesta profonda gioia e riconoscente apprezzamento per la decisione dell'UNESCO di dichiarare patrimonio immateriale dell'umanità il Cant de la Sibil·la o Senyal del Judici, così come è chiamato ad Alghero.

La decisione dell'UNESCO oltre a confermare l'intrinseco valore culturale e linguistico di questo canto medievale, diventa un riconoscimento solenne e pubblico del ruolo svolto dalla Chiesa algherese, che per secoli, nell'adempiimento della sua missione evangelizzatrice, lo ha mantenuto e valorizzato nella liturgia natalizia, durante la quale il Senyal del Judici, con una suggestiva cerimonia profondamente radicata nella tradizione religiosa del popolo algherese, ricorda e annuncia solennemente che il Cristo che sta per nascere, ritornerà, quale Signore glorioso, nel Giudizio Universale."

En el món de l'associacionisme cultural alguerés L'Escola de alguerés "Pasqual Scanu" i l'Obra Cultural de l'Alguer que, de sempre, han tengut com "finalitat irrenunciable de la pròpia activitat la tutela, la conservació i la valorització del patrimoni lingüístic i cultural de l'Alguer, manifesten vivíssima satisfacció per la decisió de l'Unesco que posava a l'atenció de tot el món l'Alguer i la sua peculiaritat lingüística" i remarquen com la decisió de l'Unesco tenia de "significar per tots els algueresos un estímul a apreciar el propi patrimoni cultural i a continuar a treballar perquè sigui valoritzat i tutelat de part de totes les institucions".

La proclamació de l'Unesco fa comprendre a nosaltres algueresos que aquella tradició nada-

3. Apres se cadara molt fort // amostriant
se de gran comort // amostriar, se an
ab bñs y trons // les infernals
Confusions.

4. Del cel gran foc desvallara // con a
saffres molt podira // la terra cremara
ab furor // la gent avra molt gran
terror.

5. Apres sera un fort senal // d'un terra
treinol general // les pedres per mig se
rompran // y les montanyes se
fendran.

6. Llavors ningú tindra talent // de or, ni
gades, ni argent // esperant tots qui
ma vera // la sententia ques
dara.

7. De morir seran tots son talents //
reafidos an totes les dens // no y
avra home que no plor // tot lo mon
sera en tristor.

8. Los puits, y plans seran iguals // lall
seran los bons y mals // Reis Duchs
Comptes, y Barons // que de las fet
retran rahons.

9. Apres vindra terriblement // lo fill
de Deu omnipotent // qui moris
y vius judicara // qui be avra fet
allis para.

10. Les infants qui nati no seran // d'inter
ses mares endaran // diran tots pla
rosament // ajudans Deu
omnipotent.

El text de l'arxiu capitular de la Catedral de l'Alguer

lenca, que s'era salvada per sècels en la nostra comunitat, no era solament una curiosa peculiaritat de la nostra religiositat popular, sinó una "perla preciosa", patrimoni de tota la humanitat.

El *Cant de la Sibil·la*, que a l'Alguer ha sempre conservat la denominació més antiga de *Senyal del Judici* és una paraliturgia que per sècels havia caracteritzat el Nadal en tota l'àrea de Mediterrània a influència cultural catalana. Era essencialment un cant medieval que, acompanyat de una escenografia fasciosa (la figura profètica de la sibil·la, l'espada de la justícia divina i el bastó del sou poder), amb una melodia gregoriana i un text apocalíptic, anunciava i recordava solemnement els significats més profunds del misteri de l'encarnació: el salvador fill de Déu, que tota la humanitat esperava, ara se fa home per compartir la nostra fragilitat, però tornarà rei victoriós i jutge imparcial de bons i mals.

Una idea i un missatge fins i tot

ben presents, alhora com avui, en la missa de la vigília de Nadal i, doncs, perfectament en línia amb ensenyament, pastoral i catequesis de la iglésia.

Però, a voltes succeeix que en moments de profunda crisi i de desorientació, sobretot en concomitència de grans transformacions o revolucions culturals, la recerca de l'autenticitat, l'ànsia i el desig de purificació porten al risc de ésser excessivament iconoclastes o a assumir postures immotivades i negatives també envers situacions objectivament bones o innòcues.

És exactament el cas del *Cant de la Sibil·la*, quan, al sèc. XVI, la cristianitat ha vivit les lacerants problemàtiques de la reforma protestant i ha tengut de trobar les forces i les formes per una renovada autenticitat evangèlica.

El títol, l'escenografia i el substrat cultural pagà del *Cant de la Sibil·la* han condicionat negativament la mentalitat reformista subsegüent al Concili de Trent (1545-1563), i han portat els bisbes a considerar profà

aquell cant i, conseqüentment, a decidir de eliminar-lo i prohibir-lo, cosa que han fet i realitzat amb una força i una determinació tals que en pocs decennis el cant és pràcticament desaparegut de l'horitzó cultural, litúrgic i de la tradició popular de les terres de llengua catalana, amb dues excepcions: Mallorca i l'Alguer.

Aquesta eliminació total i radical és senyal inequívocable que la decisió era estada universalment considerada com natural i necessària i és senyal, sobretot, que sobre l'oportunitat del proveïment no hi ha estat ningun debat i ninguna oposició.

En el curs de aquestos cinc sècels la situació no ha canviat o no hi és estat ningun canviament rellevant, també si tenim de constatar que en àmbit religiós s'és registrada una major sensibilitat i la voluntat de reintroduir aquesta paraliturgia amb l'execució solemne del cant. Famosa i de una certa manera clamorosa, per la importància i el valor simbòlic de l'iglésia, la represa, al 1984, de l'execució del *Cant de la Sibil·la* a Santa

Recuperació del CANT DE LA SIBIL·LA Catedral de Sta. Maria d'Urgell

Nit de Nadal

24 de desembre de 2011, a les 23'40h.

Maria del Mar de Barcelona i, al Nadal del 2011, a la catedral de la Seu d'Urgell.

Naturalment, passant ara a un examen més analític, la primera qüestió a la qual tenim de donar respostes creïbles i exhauriments és perquè el Cant ha sobreviscut i s'és salvat solament a Mallorca i a l'Alguer.

La resposta més normal i més fàcil podria ésser que probablement en aquestes dues iglésies perifèriques les novetats i les disposicions del Concili no havien fet a temps a arribar, o eren arribades sense la originària força iconoclasta i per això era estat més fàcil no donar massa pes a les disposicions prohibicionistes i conseqüentment era estat possible a aquesta funció paralitúrgica sobre-

viure.

La història atesta que no és estat exactament així.

Sabem que a Mallorca les disposicions conciliars eren puntualment arribades i que, com a tot arreu, l'orientació de l'iglésia mallorquina era de s'uniformar a la praxi prohibicionista que universalment s'estava imposant. Així, al 1572, el bisbe Diego Armando prohibeix en tota la diòcesi l'execució del cant, no obstant qualqui perplexitat i qualqui oposició. Solament tres anys després, però, el nou bisbe Joan Vich, valencià, demana al capítol de la catedral que el tornessi a introduir.

Passen encara pocs anys i un altre bisbe, Pedro Manjarrés de Heredia, prohibeix l'execució del cant, almanco que no don-

guessi ell personalment una autorització escrita.

La qüestió i el debat se tanquen afortunadament quan el bisbe Alagón, en el sínode diocesà del 1692, legalitza definitivament l'execució del Cant.

I a l'Alguer?

Les distàncies entre la nostra ciutat i les altres terres i comunitats de llengua catalana han portat la comunitat algueresa a viure les nostres tradicions populars i religioses com "coses nostres" i prou, sense fer confronts sobretot quan no n'hi havia de similars a Sardenya i, per moltes tradicions, sense manco tenir constància o consciència que existissin també en altres comunitats catalanes.

És també el cas del *Cant de la Sibila*. La gent i els fidels de l'Alguer l'han sempre considerat i vivit, també amb una mica de orgull, com una nostra especificitat lligada a les solemnitats del Nadal.

El cant, que a l'Alguer, com havem ja dit, ha tengut sempre la denominació de *Senyal del Judici*, amb un títol, doncs, més antic i segurament amb significacions i indicacions clarament i immediatament més religioses, ha sempre obert la liturgia de la festivitat i ha sempre precedit la "missa del gall", denominada també, en sard, "*missa de vud-dus*".

Els estudiosos no han dedicat massa atenció a la supervivència del *Cant de la Sibila* a l'Alguer. Solament en els últims 100 anys alguns estudiosos, catalans o sards, n'han examinat de la versió algueresa els aspectes sobretot lingüístics, comparant-la amb els textos catalans¹. Però ningú ha examinat o analitzat el cas alguerès del punt de vista històric, indagant per exemple, perquè a l'Alguer a diferència de les altres terres catalanes, el *Senyal del Judici* s'era continuat a cantar i perquè la tradició s'era conservada viva i sense alguna interrupció.

He tengut la fortuna de descobrir-ne jo les causes i les moti-

E S T U D I

1

Al jorn del judici.

Partit qui avia fet service.

1.

Un Rey vindrà perpetuad
vestit de nostra carn mortal,
Del Cel vindrà tot certament
Per fer del segle judiciament.

2.

Etus quel judici no serà,
Un gran senyal se mostrarà,
Lo sol perdrà lo resplandor,
La terra tremirà de por.

3.

Après se badarà molt fort
Amostransa de gran conort
Amostransa han ab bris y tron
Les infernals confusions.

4.

Del Cel gran foc devallarà,
Com a soffre molt podirà,
La terra cremarà ab furor,
La Sient avrà molt gran terror.

Après serà un fort vent
Dum terra tremol general
Les pedres per mitg se rompràn
Y les montanyes se fendràn.

5.

Savors ningú tindrà talent
De or, riqueses, ni argient,
Esperant tota quina sera,
La sentència que's darà.

6.

De morir seràn tots son talents
Scrapirlos an totes les dents,
No y haurà home que no plor,
Tot lo mon serà en tristor.

7.

Los Ruits y Plans seràn iguals,
Halls seràn los bons y mals,
Reys, Ducs, Comtes y Barons,
Que de lurs fets tendràn raons.

8.

Après vindrà terriblement
Lo Fill de Deu Omnipotent
Qui mort y viu judicará,
Qui be haurà fet hells parra.

9.

Los Infants qui nats no seràn,
Dintre ses Mares cridaràn,
Y diràn tot plorosa ment
Ayudau, Deu Omnipotent.

10.

Mare de Deu, prega per nos,
Ducs seu Mare dels Pecadors
Que bona sentència hajam
Y Paradis posehiam.

11.

Posaltres tots qui escoltau
Devotament a Deu pregau
De cor ab gran devotio,
Que nos porta a salvacio.

E S T U D I

De la musica de la Iglia

26. Perque diguna raho vol, que en la Iglia se tracte coses humanes y vanes endemes a mescla dels officis divinals de assicuant digun jenero de cobles se canten en la Iglia sino algunes spirituals que se acostumen cantar en les matines del Nadal.

vacions durant una sèrie de recerques per la tesi doctoral sobre la fundació i la història de la diòcesi de l'Alguer.

L'estudi era centrat sobre la figura i l'acció pastoral de un bisbe, Andrea Baccallar, natural de Càller, però de família de origen catalana, que, en 26 anys de episcopat (1578-1604), ha pràcticament refundat i reorganitzat tota la vida diocesana: ha per exemple construït la catedral ja en obres per voluntat de un dels seus predecessors, el bisbe Pedro Frago; ha fundat el seminari, segon en tota Sardenya que ha dotat de un magnífic reglament en llengua

sarda, ha comprat el palau del bisbe, ha fet arribar a l'Alguer els jesuïtes per obrir escoles públiques. Però s'és dedicat sobretot a fer el pastor, aplicant sobretot les línies directives i reformadores del Concili de Trent, al qual ell no havia participat, del qual però és estat un dels sostenidors i apòstols més actius i il·luminats.

Un dels instruments més eficaços que el Concili havia posat a disposició dels bisbes era estat l'obligació a celebrar cada any el sínode diocesà, amb la participació de tot el clero, per donar normes i directives pels aspectes més importants de la vida

religiosa i social de l'entera comunitat diocesana.

Al novembre del 1581, després de tres anys de episcopat, durant els quals s'ha donat compte de la situació i de les problemàtiques de la sua diòcesi, celebra el primer sínode diocesà que resultarà una pedra miliar en l'entera història de la diòcesi.

Resultarà de gran importància també del punt de vista lingüístic perquè a la fi restarà l'únic text de dret canònic redactat en català a Sardenya durant la dominació catalana de la nostra ísola.

La sua importància però és, òbviament, lligada a la vida religiosa de la diòcesi, per la qual emana tota una sèrie de decrets, tots amb un tall eminentment pastoral, i que representen, sinó in novetat absoluta en l'àmbit de la legislació eclesiàstica de aquell temps, segurament un fet excepcional perquè, mentre la majoria dels sínodes contemporanis se dediquen prevalent a la vida del eclesiàstics, el sínode de Baccallar privilegia les problemàtiques de la comunitat i la vida religiosa i sacramentària dels fidels.

Un dels decrets, el més breu de tot el sínode, és dedicat de manera específica al cant i a la música en la iglésia i precisament aquí hi trobem la solució que explica el misteri de la sobrevivència a l'Alguer del *Cant de la Sibilla* o *Senyal del Judici*.

És la primera disposició del decret i aquesta circumstància ja és una indicació clara de la importància i del valor que el bisbe atribueix a aquesta tradició religiosa.

“Perque diguna raho vol que en la Iglésia se tracte coses humanes y vanes, endemes a mescla dels officis divinals, de assí avant digun jenero de cobles se canten en la Iglésia, sino algunes spirituals que se acostumen cantar en les matines del Nadal”².

Són poques paraules que, quan

E S T U D I

les he descobertes i llegides per la primera volta, m'han fet venir la pell d'oca, perquè eliminaven la possibilitat que el cant se fossi salvat per una coincidència de casualitats i perquè restituïen els mèrits a un home excepcional. Poques paraules havem dit, però clares i il·luminants, que revelen immediatament l'ànim i l'ànsia pastoral de un bisbe diferent, en grau de llegir i interpretar en manera intel·ligent l'esperit i les disposicions del Concili de Trent, de aplicar-los a tutela de la fe i per educar i fer madurar l'espírit religiós del pòpul, i al mateix temps respecta i valoritza una genuïna i secular tradició popular. Per això reconeixent que aquell cant era "espíritual", que no era absolutament ni diforme ni, encara més poc, contrari als canons de la més correcta interpretació de la Sacra Escripura o de la tradició litúrgica del Nadal, legítima i confirma la sua força catequètica, n'autoritza l'execució, anant, amb coratge, contra l'orientació iconoclasta de la quasi totalitat dels altres bisbes, salvant així aquest tresor de la tradició popular religiosa catalana. Una decisió i un coratge per les quals nosaltres algueresos, la llengua i la literatura catalana li tenen de ésser eternament reconeixents i que de fet donen a l'Alguer un primat absolut: si és ver que aquesta antiga paralitúrgia lligada a la solemnitat del Nadal, s'és salvada a Palma i a l'Alguer, és també incontestable que, per mèrit i per la clarividència del bisbe Baccallar l'Alguer és l'únic lloc on el Cant de la Sibil·la o Senyal del Judici s'és cantat sempre, sense ninguna interrupció.

La citació en aquell decret sinodal del 1851 és també la primera atestació documental segura que tenim que el *Cant de la Sibil·la* o *Senyal del Judici* se cantava també en la catedral de l'Alguer. No sabem qui difusió hagi tengut en les altres iglésies de Sardenya, també perquè no tenim notícies que l'hagin conti-

El Senyal de Judici a la Catedral de l'Alguer

nuat a cantar després de les disposicions tridentines, sinó, com pareix, en un convent de monges mercedàries de Càller. Així com no sem en grau avui de afirmar o determinar amb seguretat quan aquesta tradició religiosa hagi començat a fer part del patrimoni religiós de l'Alguer i, en el cas, de Sardenya. És evident, però, que la sua introducció i difusió ha coincidit, a partir del sèc. XIV, amb l'arribada a Sardenya dels catalans (1323) i amb la dominació catalana que ha perdurat encara per sècels, també després que la corona catalano-aragonesa passa, amb el compromís de Casp (1412) als Trastàmara i, doncs, sota la dominació política i la influència cultural de Castella. A l'Alguer, conquistada al 1353, la introducció del cant pot ésser solament després de aquesta data.

La funció paralitúrgica a l'Alguer

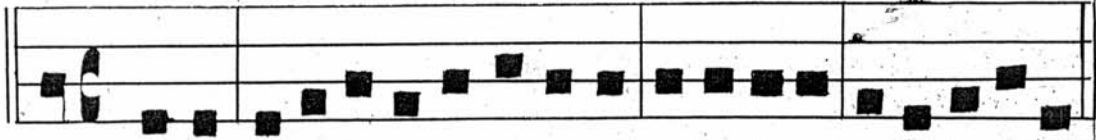
El cant, com ja havem anticipat, és estat sempre caracteritzat, a tot arreu, de una escenografia típica i fonamentalment comuna: el cantor, segurament l'actor principal, se presentava i recordava també exteriorment la sibil·la cumana, una jove verge que anunciava el futur: per això era generalment un minyó amb veu blanca (femenina), vestit de túnica, i portava o era acompanyat de l'espada, senyal i símbol de l'autoritat i de la justícia divina, que amb el cant anava a anunciar solemnement a tota la humanitat. Amb el temps sigui a Mallorca que a l'Alguer són estats introduïts petits canviaments: a Mallorca han començat a cantar també minyones, mentre a l'Alguer, que ha conservat el nom antic de *Senyal del Judici* o més

E S T U D I

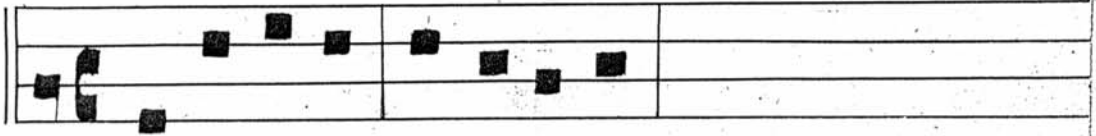
3

St. Bolasco Piccinelli
ALGERO.

Lu Judici.

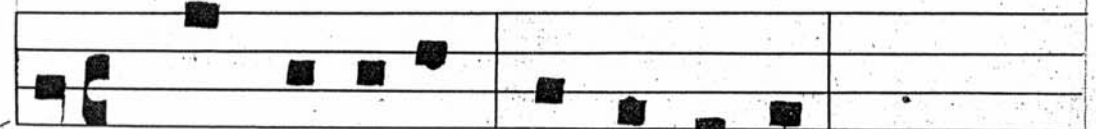
al jorn del ju-di ci parrà qui avrà fet ser-vi ... ci.

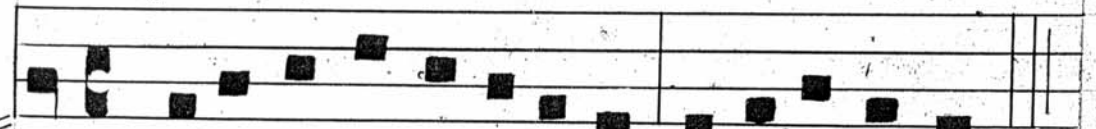
1. Un Rey vindrà per-pe-tu-al

Ves-tit de nostra carn-mor-tal

Del Cel vin-drà tot cer-ta-ment

Per fer del set-gle giugiamen-t

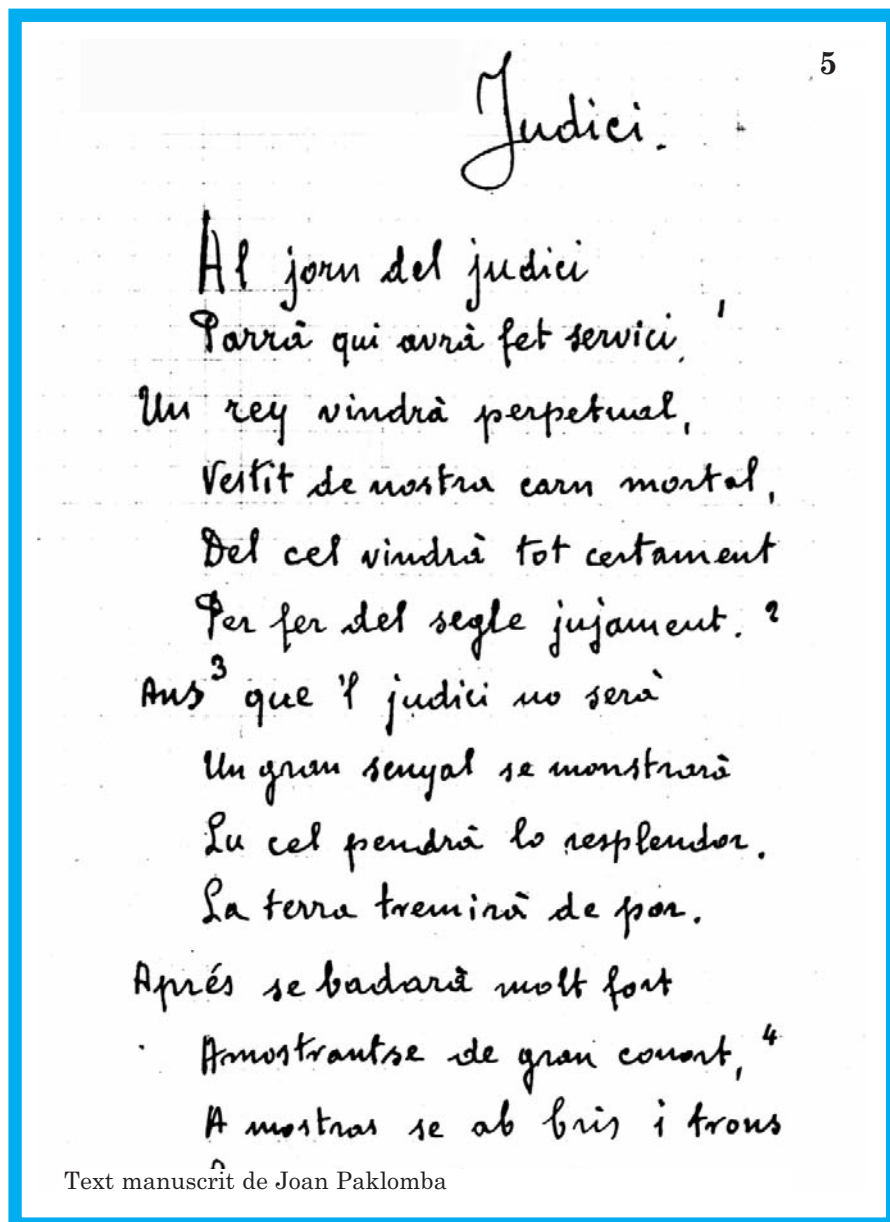
Il Torn del Judici
 Vindrà qui avrà fet servici.
 Un Rey vindrà perpetu-al
 Vestit de nostra carn-mortal,
 Del Cel vindrà tot certament
 Per fer del segle judgements.

E S T U D I

Su Judici

A	B
2. Uns quel Judici no serà Un gran senyal se mostrará Lo Sol perdrá la resplandor La terra tremará de por	Uns que'l Judici no serà Un gran senyal se mostrará Lo Sol perdrá lo resplandor La terra tremará de por
3. Aprés se badará molt fort Amostrant de gran conort Amostrant se an ab bris y tronç Les infernals confusions	Aprés se cridarà molt fort Mostrantse gran desconhort Mostrantse han ab llams y tronç Las infernals confusions
4. Del Cel gran foc devallará Com a sobre molt podirà La terra cremará ab furor La gent avrá molt gran terror	Del Cel gran foc devallará Com sobre molt podrà La terra cremará ab furor La gent haurá molt gran terror
5. Aprés sará un fort senyal Dum terra tremol general Les pedres per miga se rompran Y les montañes se fendran	Aprés serà un fort senyal De un terratremol general Las pedras pel mitj se romprán Las montanyes se esfondrán
6. Savoy ningú tindrà talent De or, riqueses ni argent Esperant tots quina serà La sentència que's darà	Ellavori ningú tindrà talent D'or, riqueses ni de argent Esperants tots qual serà La sentència que's darà
7. Demorir seran tots son talents Seráixlos an totes les dents No y avrá home que no plor Tot lo mon serà en tristor	Moris haurán tots los talents ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? No hi haurá home que no plor Tot lo mon serà en tristor
8. Los puitz y plans seran iguals Allí seran los bons y mals Reis, Duchs, Comptes y Barons Que de luy fetz rebran rahons	Los puigs y plans seran iguals Allí serán los bons y mals Reys, Duchs, Comtes y Barons Los Dels fetz rebran rahons
9. Aprés vindrá terriblement Lo fill de Deu omnipotent Qui mort y viu judicará Qui bé avrá fet allí parra	Aprés vindrá terriblement Lo fill de Deu omnipotent Qui mort y viu judicará Qui bé haurá fet allí parra
10. Les infans que nals no seran Dintre se mares cridarán Dirán tots plorosament Ajudauf Deu Omnipotent	Los infants que nals no serán Dintre se mares cridarán Dirán tots plorosament Ajudauf Deu Omnipotent
11. Mare de Deu pregau per nos Puy seu mare dels peccadors Que bona sentència hajam Y Paradís posehiam	Mare de Deu pregau per nos Puy seu mare de peccadors Que bona sentència hajám Y Paradís posehiam
12. Vos altres tots qui estau Devotament a Deu pregau De cor ab de gran devocio Que us porte a salvació	Vos altres tots que aquí estau Devotament a Deu pregau De cor, ab gran devoció Que us porte a la salvació

Sol dir los
No comprent
aqueta paraula

Càller, i en part donada a la ciutat per la constitució de la Biblioteca Comunal que, fins a pocs decennis fa, portava per això el nom de la família. Aquesta còpia té documentada també la música.

Conté la transcripció de la melodia també la còpia que se conserva a l'Arxiu Capitular de l'Alguer i que, al 1820, ha materialment transcrit el canonge arxiver Antoni Miquel Urgias, que ha copiat i salvat moltíssims altres documents.

Aquesta còpia (mm 200 x 157) és custodida en una forra de pell amb ornament en or i porta l'annotació que "est ad usum archivii capitularis Algaren", i és estat el text que el canonge ha utilitzat per cantar el "judici" la nit de Nadal. La circumstància, òbviament atribueix a la còpia i al text un indiscutible valor de autenticitat.

El text alguerés del *Senyal del Judici* no solament fa referiment a la versió urgellenca, sinó que és pràcticament idèntica. Única discrepància entre la versió de Urgell i aquella algueresa és una paraula del tercer vers de la tercera estrofa: en una "crits" i en l'altra "bris".

I aquesta diferència nos porta introduir l'únic problema textual que té el text alguerés, on les diformitats entre les còpies que tenim són mínimes i prevalentment de natura gràfica, atribuïbles quasi exclusivament al grau dels coneixements lingüístics de l'amanuense.

També en les còpies manuscrites de l'Alguer hi trobem aquesta diferència o millor, una alternança, entre "bris" i "crits". L'estrofa que, per comprendre el significat del text i temptar després una hipòtesis interpretativa diu:

*Aprés se badarà molt fort,
amostrar se de gran conort,
amostrar se ab bris (crits) y trous
les infernals confusions.*

Analitzem, en relació a aquest problema, les còpies manuscrites que, a part aquella del canonge Urgias datada amb precisió 1820, remunten, com havem ja dit, als finals del sèc.

simplement *Judici*, qui canta de la trona és, ab immemorabili, un canonge amb el parament litúrgic del pluvial, el bordó a mans, símbol de l'autoritat, i acompanyat de un monasillo amb l'espada. És evident que l'autoritat eclesiàstica, que gestionava la cerimònia, ha triat a l'Alguer de reduir al màxim la teatralitat i de donar-li connotats més religiosa.

La versió algueresa

És notori que del text del *Cant de la Sibil·la*, com testifica la documentació que mos és arribada, se n'hi ha anat imposant diverses versions, totes naturalment conservant el missatge fonamental de l'anunci al món de la venguda, a la fi del temps, de Jesucrist Jutge Universal. Eren les ver-

sions barcelonina, urgellenca, valenciana i mallorquina.

A l'Alguer, i no sabem encara perquè, és arribada i s'és sempre cantada la versió urgellenca.

Del text, una tornada i 12 estrofes per un total de 50 versos, tenim a l'Alguer algunes versions conservades en els diversos arxius de la ciutat o de propietat de privats. Quasi totes remunten materialment entre la fi del 1700 i la meitat del 1800: una era conservada a l'arxiu Guillot, una l'he recuperada personalment entre les cartes de l'arxiu de la família Adami, que comptava entre els sous membres apassionats bibliòfils. Al 1800 ha format la més grossa i important biblioteca de la ciutat, que successivament és estada en part venuda a la Biblioteca Universitària de

XVIII i la primera meitat del sèc. XIX.

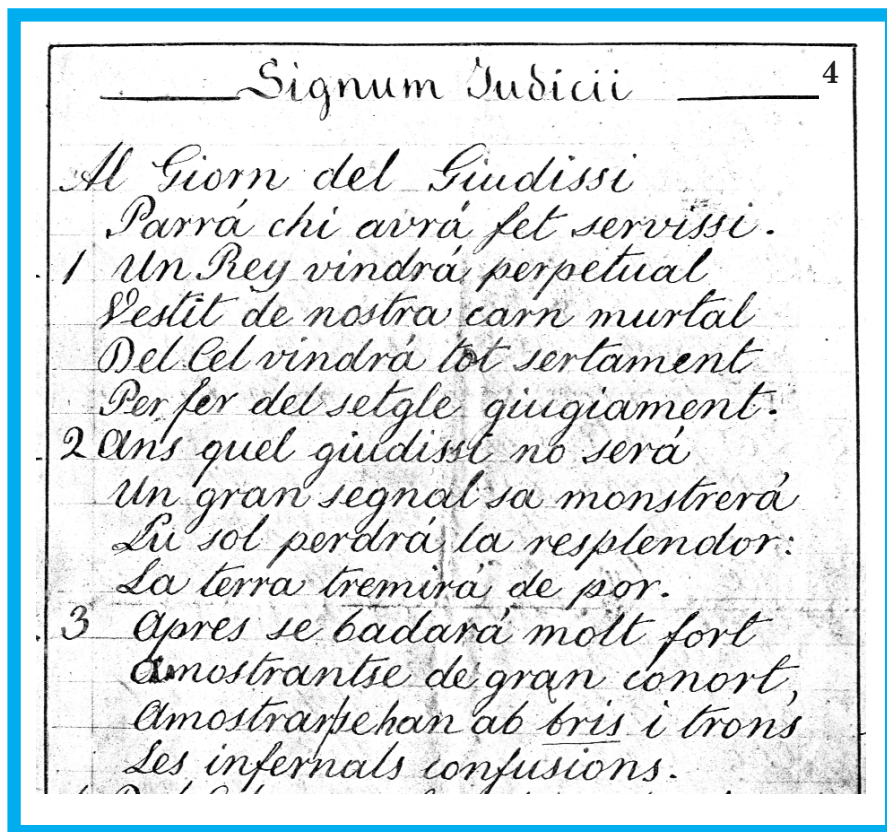
1. La còpia de la biblioteca Guillot, que pareix la més antiga, té la variant *bris*.

2. En una còpia de origen anònima, de atribuir més al sèc. XIX que no a l'anterior, la paraula originària *bris* és estada cancel·lada i posteriorment, al damunt, li han escrit *bris*.

3. La còpia de l'arxiu Adami, un full de cm. 40 x 25,5, en la fatxada conté la transcripció de la música i la primera estrofa i en la part posterior dues transcripcions successives i en grafia diferent. La primera porta *bris* i la successiva *llams* (llamps). Aquesta segona variant, que no trobem en ninguna altra còpia, i que a primera vista pot parèixer solament una invenció arbitrària del copista, és, al meu parèixer, interessant del punt de vista interpretatiu i pot ésser, sinó una prova, segurament de gran ajut a l'hora de hipotitzar qual pot ésser la versió preferible, no tant per l'Alguer, quant en àmbit més universal. Aquest document la part superior dreta porta al costat del títol *Lu Judici* porta imprimit un segell "St. Bolasco Picinelli" i que probablement indica on aquesta còpia és estada originàriament arxivada i que tenia de ésser l'estudi de un exponent de aquesta famosa família de la burgesia algueresa del sèc. XIX.

4. Una altra còpia anònima que pareix la més recent porta *bris*: la paraula és subratllada i al marge del full hi estat escrit *crits*.

5. Encara segurament als principis del '900 Joan Palomba, en el manuscrit de *Tradizioni, usi e costumi di Alghero*, porta la versió *bris*.

6. Examinem finalment la còpia de l'Arxiu capitular que, com havem ja remarcat, és de considerar la versió autèntica. El text transcrit del canonge Urgias té i tenia també en passat *bris* que, se veu clarament, en un determinat moment és estat substituït amb altra paraula (*crits*?) i successivament reintegrat amb la versió *bris* que, evidentment, el Capítol de la catedral considerava la original i sobretot aquella que segons la tradició se cantava la nit de Nadal.

Qual la versió més correcta?

Aclarim immediatament que totes les versions catalanes tenen la variant *crits*.

Va també remarcat que a nivell de lògica el terme *bris* (o brisa,

vent) lliga més bé amb la paraula següent *trons*. En efecte "*vents i trons*" són tots dos termes que fan referiment a fenòmens atmosfèrics, mentre "*crits i trons*" serien termes sense connexió lògica. Amb aquesta anotació també la variant de la còpia que ha substituït "*bris*" amb "*llamps*" (3B), té una sua coherència i una sua lògica.

De totes maneres no se pot posar en dubte que a l'Alguer la variant "històrica" és "*bris*".

És aquesta la versió original i la més antiga, conservada a l'Alguer i modificada en les altres variants catalanes? Seria una hipòtesi fasciosa però no realista: creiem que, fins a prova contrària i suportada de documentació irrefutable, la versió alguere-

LLIBRERIA

 Libreria Mondadori

- GRAN ASSORTIMENT D'EDITORIA REGIONAL
- EXPEDICIONS A L'EXTERIOR

L'ALGUER, Carrer C. Alberto, 119 - Tel. +39 079.980.496 - E-mail: labirintoaho@tin.it

sa “bris” per quant antiga i més lògica, sigui fruit de una substitució, no sabem quan ni perquè, de la versió “crits”, comuna a tots els altres textos.

Tenim ara de comprendre perquè i quan, recentment, hi són estats a l'Alguer aquells temptatius de substitució de *bris* amb *crits*. Considerat que la còpia més antiga (1) té *bris* i que les correccions són generalment en les còpies més modernes, non seria un atzar hipotitzar que aquestes operacions correctives siguin subsegüents a la publicació del text alguerés de part de Eduart Toda (*La poesia catalana a Sardenya*, Barcelona 1903, pp. 20-21), que substitueix la variant algueresa uniformant-la al text comú de les altres variants catalanes. Una ànsia de genuïnitat que pren un poc tots, comprés el capítol de la catedral, que però successivament torna a la forma “històrica” de “bris”. Qui no s'és deixat encantar i conquistar de la novetat és estat Joan Palomba que a principis del '900 en el manuscrit de *Tradizioni, usi e costumi di Alghero*, conserva sense hesitacions la forma *bris*.³ A partir de la publicació de Toda la majoria dels escriptors algueresos han adherit acríticament a la lectura que n'ha fet l'il·lustre català, corregint i substituït la paraula “bris” amb “crits”. (Clavellet⁴, Scanu⁵, Manunta⁶), i generalment sense fer ningun referiment a la versió antiga algueresa, evidentment considerada incorrecta i de substituir⁷.

A conclusió crec que no podem fer a manco de remarcar que seria simplificar la història pensar que la Sibil·la s'és salvada a Mallorca i a l'Alguer perquè a les perifèries no sempre les lleis arriben amb la força suficient. La realitat és altra, i és que sovint les perifèries tenen més ulls i més cor per llegir les dinàmiques de la història i, a l'hora de aplicar les lleis, tenen més sensibilitat per respectar la tradició popular, que és filla primogènita de la saviesa popular. Mallorca i l'Alguer, dues perifèries en l'àmbit dels països de

llengua catalana, en el cas del Cant de la Sibil·la, segurament també per mèrit i a través hòmens especials com el bisbe Baccallar, han sabut defensar amb més eficàcia i força els drets i els valors de tots, i han sabut conservar aquest inestimable “patrimoni immaterial de la humanitat”.

Antoni Nughes

Notes

1. M. MILÀ Y FONTANALS, *El Canto de la Sibila en lengua d'oc*, en “Romània”, IX (1880), pp. 353-365; ANTONI GRIERA, *Liturgia popular*, en “Butlletí de Dialectologia Catalana”, XVIII (1930), pp. 6-8; P. AEBISCHER, *Le cant de la Sibil·la en la Cathédrale d'Alghero la veille de Noël*, en “Estudis Romànics”, II, (1949-1950), pp. 171-182; M. SANCHIS GUARNER, *El Cant de la Sibil·la, antiga cerimònia nadalenca*, València, 1956.
2. ARXIU HISTÒRIC DIOCESÀ de

l'ALGUER, Fons del Capítol, *Noticias Antiguas*, II, f. 40. Cfr. ANTONIO NUGHES, *Alghero. Chiesa e società nel XVI secolo*, Alghero 1990, p. 347.

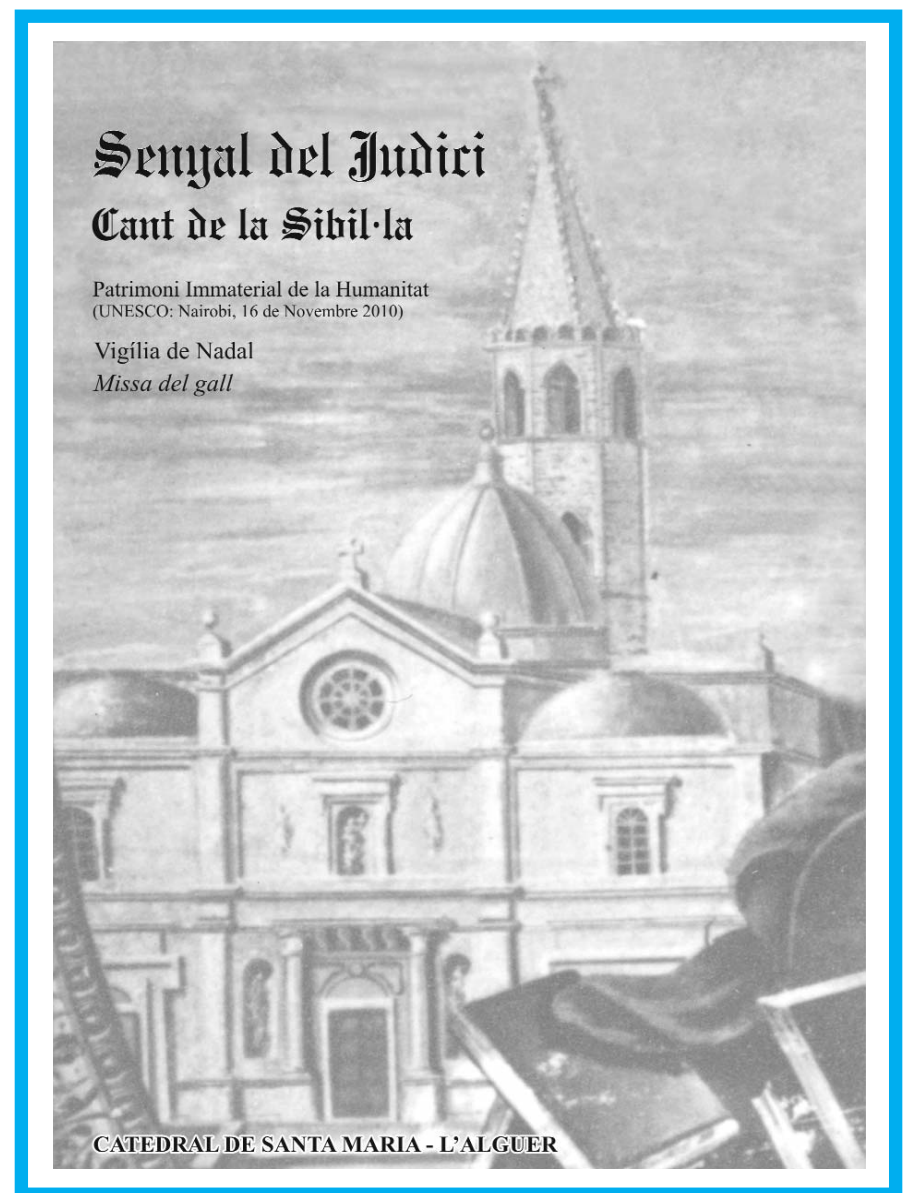
3. ANTONI NUGHES, *Tradizioni, usi e costumi di Alghero, di Giovanni Palomba, Pàgines de literatura algueresa*, I, L'Alguer 1996, pp. 264-269.

4. ANTONI CIUFFO, *Folk-lore alguerés*, en “Bolletí del Diccionari de la llengua catalana”, XIII, n. 5 (maig-agost 1924), p. 267; Cfr. ANTONI NUGHES; *Ramon Clavellet, Pàgines de literatura algueresa*, I, L'Alguer 1991, pp. 177-178.

5. PASQUALE SCANU, *Alghero e la Catalogna*, Cagliari 1964, pp. 207-208

6. FRANCESC MANUNTA, *Cançons i líriques religioses de l'Alguer catalana*, I, L'Alguer 1988, p. 141-143.

7. ANTONI NUGHES, *A propòsit de criteris per la transcripció de textos i documents*, en “L'Alguer”, a. V, n. 20, 1992, pp. 17-18. Qui en els últims decennis ha respectat la versió algueresa és estat Antonio Sanna, lingüista de la Universitat de Càller (ANTONIO SANNA, *Un antico canto natalizio di Alghero, Lu señal de judici*, in “S'Ischiglia”, VII, n. 11-12, Novembre-Dicembre 1955; *Un antico canto natalizio di Alghero* in ANTONIO BALLERO DE CANDIA, *Alghero. Cara de roses*, Cagliari 1961, pp. 332-339).

Senyal del Judici Cant de la Sibil·la

Patrimoni Immaterial de la Humanitat
(UNESCO: Nairobi, 16 de Novembre 2010)

Vigília de Nadal
Missa del gall

CATEDRAL DE SANTA MARIA - L'ALGUER

L'ALGUER A CATALUNYA

L'ESCOLA DE ALGUERÉS "P. SCANU" I L'OBRA CULTURAL
PER PROGRAMAR LES RELACIONS CULTURALS

Als principis dels anys '80 un grup de algueresos, animats de un autèntic sentiment identitari, convincits de la necessitat que tots es algueresos tenguessin els instruments per viure de protagonistes la pròpia identitat, preocupats de donar a la comunitat algueresa una justa imatge de allò que l'Alguer era estada i cosa avui representava o podia representar a Sardenya i en l'àmbit dels Països de llengua catalana, donen vida a dues entitats culturals. Al 1982 ve fundada *L'Escola de Alguerés P. Scanu*, amb la finalitat fonamental de ensenyar als algueresos a llegir i escriure la pròpia llengua. Al 1985 naix *l'Obra Cultural de l'Alguer*, amb la voluntat de promoure i valoritzar el gran i diversificat patrimoni cultural, artístic, literari, musical i paisatgístic de la comunitat al-

gueresa, promoure relacions amb les entitats culturals dels països de llengua catalana i de les comunitats lingüístiques de Itàlia i d'Europa.

Ja al 1978 un grup de joves havien donat vida a un moviment polític nacionalista de esquerra, que amb el nom Sardenya i Llibertat (S.i.LL) participa activament a la lluita del Pòpul Sard per l'emancipació i l'autodeterminació, i defendre el patrimoni lingüístic i identitari de l'Alguer.

Són els anys nels quals les noves generacions i una nova tendència, difusa entre els algueresos, abandona una posició folklòrica i sentimental en les relacions amb els països de llengua catalana, inspirada a actes de germanor i al sentimentalisme, i reivindica un rol de protagonista en la gestió de les relacions i de la pro-

moció de la pròpia cultura i de la pròpia identitat.

És evident per los algueresos que haver retrobat germans de llengua, així com agradava a tants definir els catalans, no modificava la condició pròpia de ésser sards, sards de llengua catalana.

Una condició, que los algueresos han vivit sempre amb absoluta serenitat, i mirant amb curiositat i simpatia les comunitats catalano parlants de la banda de ponent.

Al 1988 ve publicat el primer número del periòdic *L'Alguer*, que a més de s'ocupar de història, cultura, art, música i tradicions populars, número després de número propon amb el contribut de tots los col·laboradors i el projecte de *L'Escola P. Scanu* un estàndard alguerés que se reconeix a dins de la unitat de la

Palau Marc. La delegació algueresa amb Ramon Felipó, Ferran Mascarell, Conseller de Cultura, Yvone Griley, Ferran Civil, Francesc Xavier Solà, Rosa Serra, Eloi Miralles.

llengua catalana, mira i reconeix les normes unificades de Pompeu Fabra però defèn i reivindica també la peculiaritat lingüística de l'alguerés, caracteritzada també, i de una certa manera enriquida, amb els préstecs que aquesta llengua, isolada per sèculs, ha pres de la llengua sarda, espanyola i italiana, per concloure que la llengua que mos han deixat els pares i els avis és la llengua de la comunitat algueresa.

Amb aquesta forta i serena convicció la gent de les dues entitats han sempre treballat per animar los algueresos a recuperar l'ús de la pròpia llengua i a parlar, lligir

i escriure en alguerés, amb un resultat que podem definir positiu.

En l'arc de tots aquests anys hi ha estat moltes i profitoses relacions amb les institucions públiques i amb les entitats culturals catalanes, alguns moments de tensió i de ingerència inoportuna de part catalana en los confronts de l'Alguer, però allò que avui compta és que l'Alguer i les entitats alguereses han demostrat de tendre idees clares sobre el futur de l'Alguer, reivindicant el dret de decidir del futur de la pròpia llengua i la pròpia identitat.

Per renovar i enfortir les rela-

cions amb les institucions catalanes els directius de les dues entitats culturals l' *Escola de Alguerés* i l'*Obra Cultural* han programat un viatge a Barcelona amb un calendari de encontres i entrevistes resultats molt útils i profitosos.

L'ocasió s'és presentada després de diferents canvis polítics en les institucions catalanes.

Un programa curat i coordinat de Ramon Felipó amb els dirigents algueresos per enfortir en alguns casos relacions ja en acte de temps o promoure noves relacions en altres.

El Dr. Nicolò Spiritu i el Dr. Antoni Nughes, respectivament President i Director de l'Escola de Alguerés *Pasqual Scanu* amb el Professor Josep Tilloca i el Professor Carlo Sechi, President i Director de l'Obra Cultural de l'Alguer, han tingut el primer encontre lo 17 de gener a les hores 10,00 del maití a Palau March amb el nou Secretari General de Cultura Xavier Solà, al qual és estat presentat un panorama exhaustiu de les activitats culturals de l'Alguer i se són hipotitzades iniciatives de col·laboració.

La delegació algueresa ha ràpidament fet una presentació de les tantes iniciatives realitzades als anys 80 quan al costat de les entitats treballava l'administració municipal del síndic Enric Loffredo i de l'assessor a la cultura Carlo Sechi, la Conselleria a la Cultura de la Generalitat de Catalunya del president Jordi Pujol era conduïda de Joan Rigol i després de Joaquim Ferrer. Moltes relacions eren promogudes i coordinades d l'Associació Amics de L'Alguer de Barcelona, amb una llarguíssima participació de gent i un positiu ressò en els diaris catalans.

A la tarda, visita a la Biblioteca de Catalunya i encontre amb la Directora per un intercanvi de publicacions.

La biblioteca de Catalunya dispon de un fons de publicacions alguerés i és estat concordant de integrar-lo amb les publicacions que falten compatiblement a les disponibilitats, ultra a la col·lecció completa del periòdic L'Alguer.

Palau Marc. Conselleria de cultura

Després d'encontre amb el Directiu de l'Institut d'Estudis Catalans representat pel President Dr. Salvador Giner, del Dr. Joandomènec Ros i del Dr. Salvador Alegret.

Els dirigents de les tres entitats han tengut un debat sobre les iniciatives en camí, els resultats aconseguits, com la presència algueressa a les iniciatives dels congressos, a la col·laboració sobre les activitats medio-ambientalistes a través de l'acció de la secció ciències, o del suport donat a la Biblioteca Catalana [de l'Alguer], única Biblioteca Catalana en Itàlia.

És estat impostat un programa de actes i iniciatives de definir en el curs de l'any i de realitzar al 2013, quan se celebrarà el primer centenari del congrés de metges i biòlegs de la llengua catalana.

L'Institut ha manifestat interès concret per donar suport a les "Jornades pels espais protegits" que el Dr. Antoni Torre, biòleg i membre de l'Institut d'Estudis Catalans coordina a l'U C E amb el suport de l'Obra Cultural i de diferents Universitats dels territoris de parla catalana.

El dia 18 al matí visita al Cardenal Sistach, Arquebisbe de Barcelona, coneixedor de la realitat algueressa i del rol que l'Església algueressa ha tengut en defensa del patrimoni lingüístic i cultural de l'Alguer, exemple per tota la comunitat dels fidels i també per les altres institucions públiques algueresses.

El Cardenal Sistach, que ja ha visitat l'Alguer l'any passat, ha anunciat a la delegació algueressa, una nova visita a la comunitat catalana de Sardenya al pròxim estiu.

A les 12.00 els algueressos han visitat el Parlament de Catalunya i han tengut un encontre oficial amb l'Honorable Oriol Pujol President del Grup Parlamentari de Convergència i Unió, grup de majoria que sosté el President Artur Mas i el seu govern.

Oriol Pujol, fill de Jordi Pujol i figura de prestigi de la política catalana, ha demostrat de conèixer bastant bé la realitat

La delegació algueressa al Centre Excursionista de Catalunya amb el president Josep Manel Puente i Pubill

algueressa, i ha volgut conèixer en manera més profunda i puntual aspectes lligats als mitjans de comunicació i ensenyament, per portar-los a l'atenció del President Artur Mas i al seu grup.

Oriol Pujol ha manifestat a Carlo Sechi, parlamentari sard, l'interès a obrir una relació entre el Parlament de Catalunya i el Parlament Sard, que al 2010 havia sol·licitat una visita al Parlament presidit en aquell moment de l'H.ble Ernest Benach.

Carlo Sechi, confirmant l'interès de part del Parlament de

Sardenya, ha proposat alguns temes com la condició de una estratègia per una política econòmica euro-mediterrània, el tema de la sobirania i el tema dels transferiments de l'estat.

Los algueressos que han tengut l'oportunitat de conversar amb una delegació de parlamentaris catalans, han evidenciat que les prioritats per tutelar la llengua dels algueressos són la falta de mitjans de comunicació i en primer lloc la falta de una televisió i de una ràdio en llengua, l'ensenyament sistemàtic a l'escola algueressa de la llengua materna, a partir de l'escolta de l'oblig, l'ús

La delegació algueressa amb Oriol Pujol

La delegació a la Diputació de Barcelona amb el president Salvador Esteve

social de la llengua entre la comunitat algueresa i el superament de l'ús folklòric de la llengua en les institucions locals.

Dijous 19 al matí encontre entre la delegació algueresa, composta de Spiritu, Nughes, Tilloca i Sechi, amb el Regidor de Cultura del Municipi de Barcelona Jaume Ciurana.

Són estades presentades de part algueresa propostes concretes per una presència de iniciatives alguereses a Barcelona, teatre internacional que pot donar força, prestigi i popularitat a la Barceloneta de Sardenya.

Jaume Ciurana, que és també diputat a la diputació de Barcelona, s'és entretingut a llong amb la delegació algueresa i se són individuats alguns àmbits de col·laboració.

A la tarda la delegació algueresa ha concluit el sou viatge de treball i de relació amb les institucions catalanes amb una visita a la Diputació Provincial i amb el sou President Savador Esteve i la sua equip de govern.

S'és fet el punt sobre les iniciatives ja en camí de anys com *Poesia als Parcs*, arribada al 2012 a la VII edició, *MEDITERRANT*, *El Parc a Taula*, i *l'intercanvi de Escoles Catalanes i Sardes*.

El confront, caracteritzat de la voluntat a la màxima col·laboració, ha confirmat en un clima de cordialitat i autèntic desig de afavorir cada oportuni-

tat per enfortir els vincles entre les entitats i les gents de l'Alguer i de Catalunya.

L'objectiu dels algueresos era aquell de donar continuïtat a totes les iniciatives posades en marxa en los anys passats amb administracions, que en el respecte de les regles democràtiques, se són alternades al govern de les institucions catalanes.

El clima de autèntica cordialitat i la reciproca voluntat propositiva ha creat les condicions per posar en agenda hipòtesis de altres iniciatives que tots han augurat puguin trobar també el suport de la futura Administració de l'Alguer, que espren més atenta a les relacions entre l'Alguer i les terres de llengua catalana, i a suport de l'acció les as-

sociacions alguereses que han garantit continuïtat a les relacions també en situacions de dificultat econòmica.

A conclusió de l'encontre hi és estat un intercanvi de homenatges i publicacions.

Un do especial el President Esteve lo ha donat al Doctor Antoni Nughes, amb paraules especials per la sua llonga, constant, determinada i coherent acció en defensa i valorització del patrimoni lingüístic i cultural català de l'Alguer i per l'acció de valorització de la llengua catalana.

El do, consistent en una esplèndida reproducció en pergami del *Missale Pontificis in Nativitate Domini* (Còdex Borgianus latinus 425) de papa Borja Alexandre VI, que mossèn Nughes ha exposat a l'Arxiu del Bisbat del qual és Director.

Altre encontre cordial i positiu s'és fet amb l'equipe de rector de la Universitat Catalana d'Estiu de la qual és membre l'alguerés Carlo Sechi, on s'és parlat de la positiva presència algueresa sempre mes qualificada i diversificada i sobretot amb una important presència juvenil.

Particularment apreciada la presència dels joves músics algueresos al Cor joves i a la Orquestra dels joves interpretes dels Països Catalans dirigit el primer del mestre Esteve Nabona i la segona del mestre Salvador Brotons.

Miquel Fort

MANERES DE DIURE

“... Ésser.... “fill bord ...”

Ésser fill bord, és una expressió assai coneixuda a l'Alguer i ve aplicada a una gran varietat de situacions. El significat originari però de la manera de diure en qüestió és lligat a una situació social en qualqui manera de “desordre moral”, perquè ésser fill “bord” vol diure, en primer lloc, ésser fill il·legítim, nat fora del matrimoni.

Una situació que, en temps passats, era de les més negatives i socialment devastants a tots els nivells: per la família de origen de la mare, per la mare i, naturalment, pel fill “bord”. Tantes joves, per la vergonya i el deshonor, veniven repudiades de les famílies, que tenien la convicció de fer així la cosa més justa, exprimint així públicament la pròpia desaprovació a la conducta de aquella filla, abandonant però aqueixes pobres joves mares a un destí de marginació social i de possible i probable degradació moral.

En els casos que la “desgràcia” capitava en famílies més responsables i conscients, i la criatura que era nada en aquesta situació i era acceptada, tot anava bé. Sinó, generalment veniva abandonada a davant de una iglésia o al portó de calqui convent que acolliven aquestes pobres ànimes.

En aquestos convents hi eren les “rodes”, utilitzades en general per passar les coses de una part a l'altra de la paret, evitant el

contacte entre les monges i qui estava de l'altra part. En la situació de aquestes criatures que les mares i les famílies no podiven o no voliven aixecar, la roda donava la possibilitat de l'anonimat i la garantia de mantenir el secret i, per això, eliminava la possible temptació, per la mare, de fer accions desesperades o de abandonar si no de eliminar la criatura.

Aquesta roda, a l'Alguer ha dat lo nom a un carrer de l'Alguer vella, que encara avui ha conservat aquesta denominació també en la toponomàstica oficial (carrer de la Roda-via Ruota). La roda era situada al costat i al davant l'hospital: qui se trobava en una de les situacions que havem il·lustrat, hi posava la criatura, després giraven la roda portant així la criatura a dins del convent.

A aqueixes criatures, que eren sense paternitat oficial, li veniva donat un nom que naturalment no era aquell de la família de origen, i veniva senyalat com fill de N.N.

No era infreqüent ni rar el cas que els oficials de l'estat civil, amb un sadisme i un mal ànim vergonyós, triessin nom i s'inventessin per aquestes pobres criatures un que marcava de vergonya i per tota aquestos innocents desgraciats.

Se pot comprendre la vergonya del minyó quan teniva l'edat que comença freqüentar l'escola i

inevitablement se trobava enfaltat amb los altres companyons.

Amb el passar dels anys, per fortuna és canviada la mentalitat de la societat, que ha superat els prejudicis i l'ansia de culpabilitzar aquestes situacions i sobretot de gitar les culpes sobre aquestos innocents.

També si tenim de reconèixer que en més de un cas nos toca a constatar que el canvi, en una certa part de la societat, és més aparent que real i en tants els prejudicis continuen a condicionar maneres de pensar i de fer.

Vito Loy

ESCOLA DE ALGUERÉS

“Pasqual Scanu”

1982-2012

**una institució per
ajudar els algueresos
a defensar i recuperar
la pròpia llengua
i la pròpia identitat**

**Carrer Mallorca, 45
escola.alguerés@tiscali.it**

**MOTLLES
CUGAT S.L.**

Tel-fax 0034 93 470 55 79

**construcció de motlles
per a injecció de plàstics
i zamak fins a 500 kg**

Carrer Gall 47, 4^a, 2^a

08950 ESPLUGUES de LLOBREGAT (Barcelona)

E-mail: taller@motllescugat.cat

L'AIGUER

POESIA I CANÇÓ

Virolai

■ Paraules de Cinto Verdaguer ■

■ *Rosa d'abril, Morena de la serra,* ■ *de Montserrat estel:*
■ *il·lumineu la catalana terra,* ■ *guieu-nos cap al Cel.*
■ ■ Amb vostre nom comença nostra història ■ i és
Montserrat el nostre Sinaí: ■ sien per tots l'escala de la
glòria ■ eixos penyals coberts de romaní. ■ ■ Doneu
consol a qui la pàtria enyora, ■ sens veure mai els cims de
Montserrat; ■ en terra i mar oïu a qui us implora, ■ torneu a
Déu els cors que l'han deixat. ■ ■ Alba naixent d'estrelles
coronada, ■ Ciutat de Déu ■ que somnià David, ■ a
vostres peus la lluna s'és posada, ■ el sol sos raigs vos
dóna per vestit. ■ ■ Ditxosos ulls, Maria, els que us vegin! ■
ditxós el cor que s'obri a vostra llum! ■ Roser del Cel, que
els serafins voltegen, ■ a ma oració doneu vostre perfum.

■ ■ Cedre gentil, del
Líbano corona, ■ Arbre
d'encens, Palmera de Sion,
■ el fruit sagrat que vostre
amor ens dóna ■ és
Jesucrist, el Redemptor del
món. ■

